

E. Heldring

Amsterdam, 21 September 1871 - Amsterdam, 29 April 1954

Amsterdam aan het begin en aan het einde. Deze bereisde man, die ook Nederland als een van zijn grote mannen heeft opgeëist, had in Amsterdam zijn bakermat en bleef in deze stad zijn milieu, zijn werkterrein, zijn thuis vinden. Van huis uit waren de Heldrings echter geen Amsterdammers. De grootvader van vaderszijde van Ernst Heldring was O. G. Heldring, predikant te Hemmen, de bekende christenphilantroop, de stichter ook van de bekende Heldring-gestichten. Het herderlijk ambt bleef nog een generatie lang in deze tak van de familie Heldring behouden, want twee van de vijf zonen van O. G. Heldring volgden de vaderlijke roeping. Maar niet aldus Balthasar Heldring, de vader van Ernst, die zich al vroeg tot de handel en het financiewezen voelde aangetrokken en zijn grote dadendrang op dit terrein te Amsterdam wist te bevredigen. Deze vader was in zijn jonge jaren de eerste directeur van de in 1865 opgerichte Kas-Vereeniging en werd van daar uit, vanwege zijn bekwaamheid, maar ook vanwege zijn economische publicistiek in *De Gids* en andere tijdschriften, welke van helder doorzicht en gedurfde visie getuigde, in 1880 geroepen om een vrijgekomen zetel in de directie van de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) in te nemen. In dit driehoofdig college was Balthasar Heldring ruim vijf en twintig jaren de stuwende kracht. Bij zijn optreden in 1880 bevond zich de Handel-Maatschappij (NHM) in een periode van trage activiteit, te zeer afhankelijk als zij was van haar consignatie-contract met de Staat, dat haar weliswaar een jaarlijkse winst waarborgde, maar haar, doordat deze winst te automatisch binnenkwam, jarenlang in eigen ontplooiing had belemmerd. De Handel-Maatschappij (NHM) moest om zich als machtig commercieel en financieel lichaam te handhaven ook andere wegen inslaan dan de tot dusverre gevolgde. Het terrein, verkozen voor nieuwe werkzaamheid, was dat der bankzaken. Balthasar Heldring was het, die de weg daartoe heeft vrijgemaakt, en wel met stuwkracht en voortvarendheid. De laatste zeven jaren van zijn leven was hij President der Maatschappij, welke positie een veertig jaar later door zijn zoon Ernst zou worden bekleed. Het was geen wonder, dat de jonge Ernst, van een gelijke maatschappelijke en commerciële belangstelling bezield, met dit vaderlijk voorbeeld voor ogen, als inleiding tot de school des levens het reizen verkoos boven de voorbereiding aan de universiteit. In het derde levensdecennium maakte hij drie grote reizen, voorafgegaan en onderbroken door stage's bij Amsterdamse en Londense handelskantoren. De eerste reis, op 21 jarige leeftijd ondernomen, was naar Zuid-Amerika. Drie jaren later, in opdracht van de firma W. Heybroek & Co., bezocht hij wederom dit werelddeel, maar nam tevens de gelegenheid te baat ook de Verenigde Staten te bezoeken. In 1897 ondernam hij een reis naar Oost-Azië en het toenmalig Nederlands-Indië, een studiereis, welke meer dan twee jaren in beslag nam. Zijn op deze reis vergaarde indrukken heeft hij na zijn thuiskomst neergelegd in een boek "Oost-Azië en Indië", goed gedocumenteerd en onderhoudend geschreven. Bovendien had dit geschrift een evocatieve kracht, in dien zin, dat dit proza niet louter beschrijvend of constaterend was, maar tevens aanwijzingen bevatte voor plannen, verbeteringen en profijtmogelijkheden. Zo heeft hij daarin het initiatief ontwikkeld tot de oprichting van het Zeehaven en Kolenstation "Sabang" op het aan de noordpunt van Sumatra gelegen eiland Weh. Hij zette het grote Nederlandse belang uiteen van zulk een transitohaven, die de beide Sumatraanse hoofdproducten - rubber en tabak - de omweg over Penang en Singapore naar Europa zou besparen om ze uitsluitend met Nederlandse scheepvaartlijnen langs de directe en kortste route naar patria te vervoeren. Mede door Heldring's scherpe observatie van de topografische gesteldheid van het eiland Weh en de Sabang-baai en van zijn op eigen waarneming berustende rapporten, welke tot de kern van de kwestie doordrongen, werd het handelsstation reeds in 1903 geopend en kwam het in directe mailverbinding met Nederland. Het kolenstation was op Weh reeds sedert 1895 gevestigd, maar kon, verbonden met een uitstekend geoutilleerde zeehaven, thans uitgroeien tot een van de

voornaamste bunkerplaatsen, waarop oorlogs- en koopvaardis-schepen zich op de reis naar en van de Oost van kolen konden voorzien. In het boek "Oost-Azië en Indië" komen nog andere behartigenswaardige wenken voor ten aanzien van het bestuur en de economische ontwikkeling van het grote eilandenrijk, waarover het bewind toenmaals aan Nederland was toevertrouwd. Zo breekt de auteur zowel een lans voor een verbeterde bestuursinrichting van Nederlands-Indië als voor een grotere doelmatigheid van de in China, Brits-Indië en Japan gevestigde Nederlandse consulaire dienst in die voege, dat de arbeid van de in deze landen gevestigde consulaten rijker vruchten voor het vaderlandse bedrijfsleven zou afwerpen. Deze in zijn jonge jaren ontwaakte belangstelling voor een zowel waardige als doelmatige vertegenwoordiging van Nederland in den vreemde heeft Heldring heel zijn leven behouden. Nog op hoge leeftijd bekleedde hij het voorzitterschap van de commissie voor het afnemen van de diplomatieke examens, waarin hij ook in persoon de taak van examinerator vervulde. Heldring beschikte over een omvangrijke kennis en, wat van hoger waarde is, over een kennis, die goed geordend en onderling gecoördineerd was. Het door studie en eigen waarneming verworvene was hem uitgangspunt en steun voor zijn talrijke heldere exposés. Zo kwamen zijn logische betoogtrant, zijn ontleedend denken, door veelsoortig weten gesteund, treffend tot uiting in zijn Jaarreden voor de Amsterdamse Kamer van Koophandel, welke voorzitterschap hij van 1922 tot 1932 bekleedde. In dit laatste jaar werd hij door de Amsterdamse Universiteit honoris causa met het doctoraat in de handelswetenschappen omkleed. Naar de tijd gemeten is het grootste deel van Heldring's maatschappelijk leven in beslag genomen door de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij (KNSM), welke directeur hij is geweest van 1899 tot 1937, dus bijkans 40 jaar lang en niet veel minder dan de helft van de hem ruim toegemeten mensenleeftijd. Ondanks het gewicht van deze belangrijke redersfunctie ontleende hij daaraan het grote aanzien, dat hij in stad en land genoot, toch niet geheel en al. Heldring was, in tegenstelling met zijn dynamischer vader, die zijn volle werkkraft en energie had geworpen op de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM), een man van "public spirit", die zich gaarne op gezaghebbende wijze in vele geleidingen van het maatschappelijk leven bewoog. Als commissaris, veelal ook als president-commissaris, nam hij deel aan het gehele Nederlandse bedrijfsleven. Voor de scheepvaart vervulde hij de commissariaten van de Stoomvaart Maatschappij "Nederland" en van de Java-China-Japan Lijn, aan de oprichting van welke laatstgenoemde rederij hij in 1902 had medegewerkt -op het gebied van de financiën dat van de Nederlandsche Bank, op het gebied van de groot-industrie de commissariaten van de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken en van de Stoommeelfabriek "Holland". Doch ook het geestelijk leven van ons land trok zijn actieve aandacht. Als voorzitter van de Vereniging Rembrandt heeft hij het meermalen mogelijk gemaakt, dat waardevol kunstbezit voor ons land bleef behouden en de kunstschaten met indrukwekkende aankopen werden verrijkt. Hij zelf was ook collectionneur en tevens een toegewijd museumbezoeker. Daarnaast maakte hij ook deel uit van de Commissie van Toezicht op de Rijksacademie van Beeldende Kunsten.

Na aan het hart lag hem ook het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, waarvan hij tientallen jaren achtereen het voorzitterschap heeft bekleed. Niet te verwonderen, wanneer men bedenkt, dat Heldring niet placht te reizen als toerist, maar als reiziger in de historische betekenis van dit woord. Nog in zijn rijpere jaren heeft hij zijn geografisch begrip verlevendigd en verruimd, toen hij omstreeks 1935 een tweede reis maakte naar Oost-Azië en Nederlands-Indië. Zijn belangstelling voor het gemenebest bracht hem in 1938 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, waar hij deel uitmaakte van de kleine liberale fractie. Na de bevrijding heeft hij deze Kamerzetel nog enige jaren bezet en in de vergadering nog eens een programrede uitgesproken, waarin hij de in koers gedaalde liberale beginselen verdedigde. Heldring, kind van zijn tijd en van zijn milieu, beleed een leerstellig liberalisme, voor hem het gegeven kader voor zijn denken en handelen. Voor dogmatische verstarring bewaarden hem zijn gemeenschapszin en zijn onverzwakte belangstelling in de publieke zaak. In het najaar van 1939 werd Heldring op een tijdstip, dat dit lichaam uiterlijk waarneembaar zijn beleid wilde wijzigen, aangezocht tot het presidium van de Nederlandsche Handel-

Maatschappij (NHM), NV. Deze instelling wilde toen aan haar top hebben een man van onbetwistbaar gezag en heeft daarmede in de persoon van Heldring de juiste keuze gedaan. De zich in Mei 1940 voltrekkende Duitse bezetting had tengevolge, dat Heldring al spoedig na zijn optreden als President werd genoopt tot een houding van passiviteit, welke hem weliswaar geenszins eigen was, maar die hij met wijsheid wist te bewaren, wanneer de omstandigheden die van hem verlangden. Na de bevrijding heeft hij als President nog drie en een half jaar zijn bijdrage geleverd aan de opbouw en de reconstructie van de Maatschappij. Op 30 December 1948 nam hij zijn afscheid, door de Nederlandse Regering begiftigd met het commandeurschap in de orde van de Nederlandsche Leeuw.

L. J. Plemp van Duiveland

Bron: *Economisch-Historisch Jaarboek* 26 (1956) 262-265.